

تحلیل حقوقی رابطه رازداری بانکی با جرم پولشویی

تألیف

آریا عزیزی

انتشارات قانون یار

۱۳۹۸

تقدیم به پدر و مادر عزیزتر از جانم

فهرست مطالب

پیشگفتار ۴

بخش اول ۹

کلیات و مفاهیم ۹

بخش دوم ۱۵۲

الزامات حقوقی در جرم پولشویی و اصل

رازداری بانکی ۱۵۲

بخش سوم ۳۳۹

نقش نظام مالی و بانکی در روند جرم

پولشویی ۳۳۹

منابع و مأخذ ۵۵۴

یکی از مفاهیمی که طی دهه های اخیر به ادبیات مالی جهان راه یافته است، مقوله مبارزه با پولشویی است. تاثیر و تبعات منفی این موضوع بر اقتصاد کشورها و نیز بر اقتصاد بین المللی و امنیت جهانی به حدی گستردگی دارد. اثربخشی متعددی در سراسر جهان، مبارزه با این پدیده شوم را وجهه همت خود ساخته و با گسترش ادبیات نظری، تدوین استانداردها، پیشنهاد رویه های نظارتی، انتشار تجربیات عملی و تقویت همکاری های بین المللی، تلاش وافری را صرف نموده اند تا احتمال سوء استفاده از

نهادهای مالی را به حداقل ممکن کاهش دهند. پولشویی، در مقایسه با سایر جرایم دارای چهار خصیصه برجسته است که عبارتند از سود آور بودن، حرفه ای و پیچیده بودن، سازمان یافتنگی و قدرت کتمان یا مشروع سازی رفتارهای غیرقانونی. این ویژگی ها در روی دیگر خود وظیفه و الزام سنگینی را متوجه مراجع حاکمیتی و نظارتی کشورها در مقابله با آن ها می کند و آن همانا، لزوم بهره گیری از افراد باهوش، متخصص، تحصیلکرده و نیز به کارگیری روش ها، تجهیزات، نرم افزارها، بانک های اطلاعاتی و ... و همکاری گسترده مراجع ملی و حتی بین

المللی است، لذا با وجود افزایش پیچیدگی ها و دامنه عملکرد این پدیده ورای مرزهای مرسوم بین المللی، اعتقاد صاحبنظران بر این است که کما کان ابعادی از آن قابل کنترل است. موققیت در این مبارزه بیش از همه به تشخیص صحیح مسئله و شناخت مناسب آن و موانع موجود در این راستا و مرتفع کردن این موانع بستگی دارد که کتاب حاضر گامی در همین راستا می باشد. حال در این میان نقش بانک های سراسر جهان نیز به منظور مقابله با این جرم می تواند بسیار پر رنگ و تاثیرگذار باشد. اگر بانک ها تدابیر لازم را برای مقابله با این جرم، اجرایی نمایند در پیشگیری از آن بسیار موثر خواهد بود، در غیر

اینصورت خود وسیله تسهیل این جرم خواهد بود. در جوامع امروز با گسترش جرایم سازمان یافته، مجرمین با پولشویی، سعی در پنهان نمودن عواید حاصل از جرم و منشاء غیرقانونی این درآمدها دارند. حال در این شرایط نقش سیستم بانکی و موسسات مالی بسیار پررنگ و تاثیرگذار خواهد بود و این بر کسی پوشیده نیست لذا این امر از زاویه های مختلفی مورد بحث و بررسی قرار گرفته، لیکن موردنی که به نظر می رسد در این شرایط مهجور مانده و به آن به دید یک حمایت تقنینی نگریسته شده نه به عنوان کارشکنی و عدم همکاری، قاعده رازداری

بانکی یا محرمانگی بانکی و مالی است که از دیدگاه منتقدین می‌توان از آن تحت عنوان نهانکاری بانکی و مالی یاد نمود. حال با توجه به ارتباط نزدیک میان شفافیت مالی و اقتصادی و سلامت نظام اقتصادی که با نهانکاری مالی مخدوش می‌گردد لازم می‌باشد که عملکرد نظام بانکی ایران درخصوص حفظ اسرار مشتریان و بررسی نهانکاری در حقوق ایران مورد بحث و ارزیابی قرار گیرد و مبنای حقوقی آن مشخص گردد تا بتوان مدل جامعی درخصوص اصلاح مقررات بانکی در جهت حاکمیت شفافیت در بازارهای پولی، مالی و سرمایه کشور ارائه نمود.

بخش اول

کلیات و مفاهیم

فصل اول : مفاهیم کلی رازداری

از قدیم الایام، همواره تجسس در زندگی دیگران امری نکوهیده و مذموم بوده که مردم از آن نهی می شدند. در قرآن کریم، منبع اساسی حقوق اسلامی، منع تجسس در امور شخصی و حریم خصوصی افراد تصریح شده است. در سنت نیز سرچشمه های فقه اسلامی «معصومین» رازداری، و حفظ اسرار دیگران را ستوده، و افشاءی اسرار مردم را مذموم دانسته اند. اهمیت این دستور تا حدی است که گاهی ریختن

آبروی مومنان همسنگ گرفتن جان آنان تلقی شده است. «حرمه مومن کحرمه دمه» لزوم احترام به حریم خصوصی افراد، حق مصون ماندن قلمرو زندگی فردی از مداخله و تعرض دیگران، و منع سایرین از آگاهی بر اطلاعات حیات فردی اشخاص از دیر باز مورد توجه علمای حقوق بوده است . حقوقدانان برای توجیه و بیان مبنای نظری لزوم رعایت حریم خصوصی افراد، از نظریه «حقوق فطری»، «قرارداد اجتماعی»، «نظریه اخلاقی» و مانند آن استفاده کرده اند. «افشای اسرار، تجاوز به آزادی شخص و حقوق مربوط به آن تعبیر می شود. به همین دلیل قانونگذاران «التزام به حفظ اسرار بانکی» را به عنوان ابزاری

برای ترغیب فعالیتهای بانکی دانسته اند که عموماً
به شکوفایی اقتصادی منجر شده و در جهت
مصالح اقتصاد بین المللی است.^۱

مبحث اول : مفهوم و تعریف رازداری

در مفهوم رازداری می توان به موارد ذیل اشاره نمود :

اول: حفظ اسرار دیگران؛ خصوصاً اگر کسی انسان را امین خود قرار داده و رازی را نزد او به امانت بگذارد. امانت همیشه یک شیء مالی و

^۱- زارع، علی، جمالی، جعفر، «تعهد بانک به حفظ اسرار مشتریان و عملیات تبدیل دارایی به اوراق بهادرار»، فصلنامه راهبرد، بهار ۱۳۹۰، سال بیستم، ش. ۵۸، ص ۳۲۸.

مادی نیست، مطلبی که در یک مجلس بیان شود هم امانت است.

دوم: در روایات می‌خوانیم حفظ آبروی مومن به اندازه‌ی خون او احترام دارد و ارزشمند است. به همین دلیل، ما هم باید حرمت دیگران را رعایت کنیم و هم باید حرمتی را که خداوند برای ما قرار داده ضایع نکنیم.

با مدعی مگویید اسرار عشق و مستی تا بی خبر بمیرد در درد خود پرستی

دیدگاه قرآن و بزرگان دین

«عالِم الغیب فلا يظهر على غیبه احداً: دانای
غیب، اوست و هیچ کس را بر اسرار غیبیش آگاه
نمی‌سازد.»^۱

خداؤند متعال، از همه‌ی اسرار مطلع است و از
تمام اتفاقات، آگاه؛ اما با این وجود، هیچ کس از
اسرار غیب او آگاه نیست. خداوند متعال خود،
رازهای بندگانش را می‌پوشاند و به همین دلیل
بر رازداری تاکید دارد.

امام علی علیه السلام: «کسی که در نگهداشتن
راز خود ناتوان باشد، در حفظ راز دیگران توانا

نباشد.^۱ و یا «راز تو در بند توست. اگر آن را
فاش کنی تو در بندش خواهی شد.»^۲ و یا
«سینه‌ی خردمند، صندوق راز اوست.»^۳ و یا
«نسبت به دوست خویش هر مهربانی و هر
خیرخواهی را می‌توانی، انجام بده؛ اما در یک
امر محتاط باش: در نهایت اطمینان و اعتماد،
اسرار را به او نگو.»^۴ امام
علی علیه السلام وقتی برای مالک اشتر
رهنمودهای حاکمیت بر مردم را بیان می‌کند، به

^۱ - غرالحكم، ص ۳۲۱، ح ۷۴۳۶ و ۷۴۳۵.

^۲ - «سرک اسیرک ، فان افشیته صرت اسیره» غرالحكم ، ص ۳۲۰، ح .۷۴۱۵

^۳ - «صدرالعقل صندوق السره» غرالحكم ، ص ۳۲۰ ، ح ۷۴۱۶.

^۴ - «ابذل لصديقك كل الموده ولا تبذل له كل الطمانيه» غرالحكم ،
ص ۴۲۱، ح ۹۶۶۵ و کنزالفوائد، ج ۱ ، ص ۹۳.

لزوم رازداری تاکید می‌کند: «از مردم آنان که عیب جو ترند از خود دور کن، زیرا مردم عیوبی دارند که رهبر امت در پنهان کردن آن از همه سزاوارتر است. پس مبادا آن چه بر تو پنهان است، آشکار گردانی و آن چه که هویداست بپوشانی که داوری در آن چه از تو پنهان است، با خداوند جهان است. پس چندان که می‌توانی زشتی‌ها را بپوشان تا آن را که دوست داری بر رعیت پوشیده ماند، خدا بر تو بپوشاند.»^۱

گفتار اول: مفهوم راز در لغت و اصطلاح

^۱ - نهج البلاغه، قسمتی از نامه شماره ۵۳ حضرت علی علیه السلام به مالک اشتر.

مطلوب پوشیده ، امر پنهان « سرّ در لغت به هر کار پوشیده و مخفی اطلاق می شود.»^۱ راز به معنای سرّ، آن چه باید در دل نهفته باشد و چیزی که باید پنهان بماند یا به اشخاص مخصوصی گفته شود، است. حفظ اسرار را باید از خدا آموخت. خداوند بیشتر و پیشتر از هر کس، از اعمال، حالات، رفتار، عیوب و گناهان بندگانش با خبر است، اما حلم، برداری، پرده‌پوشی و رازداری او بیشتر از همه است. و در نهایت «راز

^۱- معین، محمد، فرهنگ فارسی ، تهران ، انتشارات امیر کبیر ، ۱۳۶۰ ، چاپ چهارم ، جلد دوم ، حرف د-ق .

به چیزی گفته می شود که معروف یا ظاهر یا همگانی نباشد.^۱

گفتار دوم : تعریف سرّ حرفه ای^۲

امروزه، اخلاق حرفه ای، فراخوان افراد صنفی برای رعایت تعهدات و وظایف صنفی شان است. مجموعه قواعدی است که یک نظام صنفی مقرر داشته و محدوده رفتارها را مشخص کرده است و در نهایت، همگی آن ها را، با یک ضمانت اجرایی، مناسب پاسخ داده است. برخی معتقدند

^۱- الشورابی، محمد و عبدالحمید ، اداره المخاطر الائتمانیه من و جهتی النظر المعرفیه و القانونیه ، منشاء المعارف ، جلال حزی و شرکاء ، الاسكندریه ، ۲۰۰۲ ، ص ۱۵۴۲.

^۲ - secret professional

که اهمیت اخلاق حرفه‌ای تا بدان جایی است که می‌تواند با فرض عدم کارآیی یا تعطیلی یک نظام صنفی «کانون صنفی»، جای آن را بگیرد و به عنوان یک نظام حقوقی، افراد صنفی، آن نظام را اداره کند. از بعد دیگر، افزایش بی‌سابقه ارتباطات بین جوامع و گسترش فعالیت‌های اقتصادی فرا مرزی، موجبات نزدیکی نظام‌های حقوقی به یکدیگر را فراهم کرده است. این تمایل نظام‌های مختلف حقوقی به ایجاد زمینه‌های لازم برای انجام فعالیت‌های اقتصادی، نیازمند ایجاد تسهیلات، رفع موانع و یکسان‌سازی مقررات است. امری که در عرصه‌های جهانی و به خصوص منطقه‌ای با آن مواجه هستیم. «منظور

از سرّ حرفه ای این است که اشخاص آن راز و سرّ را به مناسبت حرفه و شغل بدست آورده باشند. بنابراین می توان سرّ را امری دانست که به مناسبت شغل و حرفه ای در اختیار دیگران قرار می گیرد و مصلحت مشروع، اقتضاء می کند که آن سرّ مخفی بماند. به همین علت است که این قبیل اسرار را اسرار حرفه ای نامند و خود آن اشخاص را رازداران قهری می خوانند و ملاک قابل مجازات بودن افشای اسرار ، قوت جنبه عمومی این عمل است. چون دارا بودن شغل و حرفه ای که مردم نیازمند مراجعه به آن می باشند موجب اطمینان مردم شده و مردم با تکیه بر این

اطمینان راز و سرّ خود را پیش این افراد بازگو می‌کنند. و در صورتی که راز آن‌ها افشاء گردد موجب بی اعتمادی مردم می‌شود و موجب اختلال در نظام اجتماعی خواهد شد.^۱ همه می‌دانیم که پزشک، وکیل، محضردار، پرستار، سکرتر «که از واژه رازداری می‌آید» و بسیاری دیگر از مشاغل، بدلیل حساسیت شغلی خود، از هرگونه ابراز شفاهی یا کتبی و افشاری اسرار حرفه‌ای خود به دیگران اکیداً ممنوع می‌باشند. کارمندان و کارکنان و حقوق بگیران ادارات و موسسات دولتی و خصوصی نیز ملزم به

^۱- زراعت، عباس، حقوق جزای اختصاصی ۱، جرائم علیه اشخاص ، تهران ، انتشارات فکر سازان ، اسفند ۸۵ ، چاپ سوم ، ص ۳۶۲.

نگهداری اسرار شغلی خود می باشند. در بیشتر کشورهایی که دارای یک دستگاه قانونگذاری باشند «که ایران نیز شامل آنهاست» در مشاغلی چون وکالت، پزشکی و محضرداری دارندگان این مشاغل با خوردن سوگند رسمی و تعهد به سوگند خود وارد این حرفه ها شده و حق خیانت به سوگند حرفه ای خود را تحت هیچ شرایطی ندارند. این رازداری و امانت در اسرار به کلیه کسانی که با صاحبان این مشاغل در ارتباط حرفه ای هستند یعنی کارمندان آن ها نیز سرایت کرده و نه تنها اسرار مستقیماً ابراز شده از طرف اشخاص را شامل می شود، بلکه کلیه

اطلاعات دریافت شده درباره اشخاص بطور غیر مستقیم را نیز در بر می گیرد.

گفتار سوم : مشاغل ملزم به حفظ اسرار حرفه ای

الف: پزشکان

«معمولًا در جریان تشخیص و درمان بیماری‌ها، اطلاعات زیادی از زندگی خصوصی بیماران در اختیار پزشکان معالج قرار می‌گیرد. بسیاری از این اطلاعات به قدری خصوصی هستند که حتی نزدیک‌ترین افراد به بیماران هم علیرغم آنکه سالیان طولانی با ایشان زندگی کرده‌اند ممکن است از این موارد اطلاع نداشته باشند، ولی

پزشکان به دلیل شرایط حرفه‌ای به راحتی به این اطلاعات دسترسی یافته‌اند. رازداری در پزشکی به این معناست که پزشک معالج تحت هیچ شرایطی این رازهای نگفتنی بیمار را به شخص دیگری منتقل نکند و آن‌ها را کاملاً محروم‌انه تلقی نموده و آنرا حفظ نمایند. پزشکان باید بدانند که چگونه راز این بیماران را حفظ نموده و این اسرار را از دسترس شرکت‌های بیمه، مقامات مافوق بیمار و اعضای خانواده وی دور نگه دارند.^۱ مواردی که باید به عنوان راز تلقی

^۱ - لاریجانی، باقر، و دیگران، پزشک و ملاحظات اخلاقی، جلد دوم (تصمیم‌گیری اخلاقی در موارد واقعی) تهران، انتشارات برای فردا، ۱۳۸۳، ص ۷۵.

شود شامل همه اطلاعاتی است که خود بیمار تمایلی به افشاری آن ها ندارد هر چند که ممکن است این موارد بسیار ساده و معمولی باشند که در نظر پزشک اصلاً چیز مهمی به نظر نمی‌رسد. همچنین کلیه اطلاعاتی که ممکن است بیمار شخصاً آن را به پزشک نگفته است ولی پزشک در جریان تشخیص و درمان بیماری متوجه آن گردیده است، همه جزء اسرار بیماران تلقی می‌شود و باید به عنوان راز حفظ و نگهداری شوند. تقریباً در تمام قوانین جاری کشورهای مختلف جهان پزشکان مکلف به رازداری و حفظ اسرار بیماران خود می‌باشند. در قوانین کشور ایران هم به مسئله رازداری توجه

ویژه‌ای شده است به طوری که در ماده ۶۴۸ قانون مجازات اسلامی آمده است: «اطباء و جراحان و ماماتها و داروفروشان و کلیه کسانی که به مناسبت شغل یا حرفه خود محرم اسرار محسوب می‌شوند، هر گاه در غیر از موارد قانونی، اسرار مردم را افشاء کنند به سه ماه و یک روز تا یکسال حبس و یا به یک میلیون و پانصد هزار ریال تا شش میلیون ریال جزای نقدی محکوم می‌شوند.» و ماده ۶۹۸ همان قانون در باب افترا و توهین و هتك حرمت مقرر می‌دارد: «هر کس به قصد اضرار به غیر یا تشویش اذهان عمومی یا مقامات رسمی بوسیله نامه یا شکواهیه

یا مراسلات یا عرایض یا گزارش یا توزیع هر گونه اوراق چاپی یا خطی با امضاء یا بدون امضاء اکاذیبی را اظهار نماید یا با همان مقاصد اعمالی را بر خلاف حقیقت رأساً یا به عنوان نقل قول به شخص حقیقی یا حقوقی یا مقامات رسمی تصریحاً یا تلویحاً نسبت دهد اعم از اینکه از طریق مزبور به نحوی از انحصار ضرر مادی یا معنوی به غیر وارد شود یا نه علاوه بر اعاده حیثیت در صورت امکان باید به حبس از دو ماه تا دو سال و یا شلاق تا ۷۴ ضربه محکوم شود.»

ب: وکلاء

وکلاء نیز مانند سایر مشاغلی که در ماده ۶۴۸ قانون مجازات اسلامی بیان داشته شده به مناسبت شغل و حرفه خود موظف هستند اسرار موکلین خود را حفظ نمایند. لذا «حفظ اسرار موکل از زمرة مواردی است که از دو منظر، اخلاق حرفه‌ای و مقررات قانونی برای وکلای دادگستری لازم‌الاجرا است».^۱ از نظر اخلاق حرفه‌ای، وکلای دادگستری طرف اعتماد موکل خود بوده و حق ندارند از این اعتماد سوء استفاده کرده اسرار ایشان را نزد دیگران فاش نمایند. از

^۱- میرزا جانی، حمیدرضا، «قانون مبارزه با پولشویی ناقض رازداری حرفه ای وکلای دادگستری»، ۱۳۹۱ فصلنامه وکیل مدافع، تابستان ۱۳۹۱، ش. ۵، سال دوم، ص. ۴۰.

دیدگاه قانونی نیز موضوع حفظ اسرار موکل، به مناسبت شغل این اشخاص امری تعهدآور بوده که در صورت نقض این تعهد، فرد خاطی توسط قانونگذار مستحق تعقیب انتظامی و کیفری است. در بند دو ماده ۸۱ آئین نامه لایحه قانونی وکلاء آمده است: «متخلف در موارد ذیل به مجازات انتظامی درجه پنج «ممنوعیّت از سه ماه تا سه سال» محکوم خواهد شد. بند دو در صورتی که به واسطه وکالت از اسرار موکل مطلع شده و آن را افشاء نماید، اعم از اینکه اسرار مزبور مربوط به امر وکالت یا شرافت و حیثیت و اعتبار موکل باشد». در همین راستا و همان طور که قبلًا نیز به ماده ۶۴۸ قانون مجازات

اسلامی اشاره گردید: « ... کلیه کسانی که به مناسبت شغل یا حرفه خود محرم اسرار می‌شوند هرگاه در غیر از موارد قانونی، اسرار مردم را افشاء کنند،...». همچنین قانونگذار در ماده ۱۰۶ قانون آئین دادرسی کیفری مصوب ۷۸/۶/۲۸ مقرر نموده بود: هرگاه متهم نوشههای خود را که مؤثر در کشف جرم است به وکیل خود یا شخص دیگری سپرده باشد، دادرس می‌تواند آن‌ها را بر حسب مورد در حضور وکیل یا آن شخص بررسی نماید و در صورت استنکاف از ارائه آن‌ها، مستنکف به مجازات مقرر برای خلاصی متهم از محکمه محکوم

خواهد شد. و همچنین طبق ماده ۱۵۴ قانون آئین دادرسی کیفری جدید مصوب ۹۲/۱۲/۴ این قسمت نیز به ذیل ماده فوق اضافه گردیده است که «اما در صورتی که این اشخاص عذر موجه داشته باشند، ادله خود را به مقام قضائی رسیدگی کننده ارائه می دهند. تعهد به حفظ اسرار موکل از زمان ارائه اطلاعات توسط موکل به وکیل آغاز گردیده و هیچ وقت قابل فاش شدن نیست.

در واقع این موضوع ضامن اعتماد موکل به وکیل، دفاع از حقوق و آزادی وی و حفظ استقلال وکیل دادگستری است. بنابراین تکلیف اخیر قانون مبارزه با پولشویی که به طور مطلق و کلای دادگستری را همچون دیگر مشاغل بدون

در نظر گرفتن شرایط خاص این اشخاص، مکلف به نقض رازداری حرفه‌ای و اظهار موارد مشکوک به واحد اطلاعات مالی مستقر در دبیرخانه شورای عالی مبارزه با پولشویی دانسته، به نظر می‌رسد بر خلاف عرف و کالتی در جهت دفاع از حقوق موکل باشد. زیرا ضمن خدشه‌دار نمودن استقلال وکیل دادگستری، از وی می‌خواهد برخلاف اعتماد ایجادشده مطالبی را علیه موکل خود اعلام دارد. «گرچه ما منکر همکاری و نقش بسزای وکلای دادگستری در امر مبارزه با پولشویی نیستیم، اما باید به این مهم توجه کرد که وکلای دادگستری در زمانی که

طرف مشاوره حقوقی بوده و یا وارد دادرسی برای دفاع از حقوق موکل شده‌اند، دیگر حق ندارند اطلاعات اکتسابی از وی را فاش نمایند.»^۱

ج: سردفتران

در چارچوب مشاغل حقوقی، حرفه و کالت شاهد فعالیت‌های گسترده‌ای برای تدوین و تنظیم نظامنامه‌های اخلاق حرفه‌ای در عرصه‌های ملی و بین‌المللی بوده است و در این راستا، نظامنامه‌های اخلاق حرفه‌ای زیادی به تصویب مراجع ملی و بین‌المللی و کلاء رسیده است. اما به نظر می‌رسد

^۱- میرزا جانی، همان، ص ۵۱.

که در حرفه سردفتری، با لحاظ ویژگی‌های خاص آن، موضوع اخلاق حرفه‌ای، توسعه چندانی نداشته است. در اتحادیه اروپایی، کارکردهای بازار داخلی آن، آزادی مراودات اشخاص، مبادلات کالا بین اعضای اتحادیه و افزایش مستمر معاملات و اعمال حقوقی واجد عناصر خارجی، موجب گردیده که سردفتران اتحادیه اروپایی با لحاظ این موارد و برای تضمین ارائه خدمات و مشاوره به مشتریان خود در اعمال حقوقی فرامرزی، شیوه‌های همکاری با یکدیگر را مورد بررسی قرار دهند.

سردفتر به عنوان مأمور به انجام خدمات عمومی یا نماینده قدرت حاکمه در زمینه مقررات و آیین‌نامه‌ها، تابع قدرتی است که او را منصوب کرده است. به عنوان یک فرد صنفی آزاد نیز در چارچوب‌های حرفه‌ای خود باید از اخلاق حرفه‌ای حاکم بر حرفه تمکین کند. نظام‌های سردفتری در اتحادیه اروپایی، پس از انجام بررسی‌های طبیقی در مورد هنجارها و رفتارهای حرفه‌ای تصمیم گرفتند که مجموعه مشترکی از نظمات حرفه‌ای را به وجود آورند که برای هماهنگی در رویه‌ها و تجربیات حرفه‌ای در اعمال حقوقی فرامرزی‌شان به کار گرفته شوند. البته این مجموعه، جایگزینی برای

مقررات ملی حاکم بر حرفه در کشورهای عضو
نمی‌باشد. نظام نامه اخلاق حرفه‌ای سردفتری در
اتحادیه اروپا پس از امضای حداقل دو عضو و
ارائه سند مذکور به دفتر کنفرانس حرفه
سردفتری اتحادیه اروپایی در بلژیک لازم الاجراء
گردید. تاکنون کشورهای آلمان، بلژیک، اسپانیا،
هلند، لوکزامبورگ، یونان، ایتالیا، فرانسه و
اتریش «با لحاظ حق شرط خود در مورد تعهد
اسرار حرفه‌ای» این نظام نامه را به تصویب
رسانیده‌اند. این سند از زمان تصویب اولیه در
۲۱ مجمع عمومی در ناپل در ۳ فوریه ۱۹۹۵، در
اکتبر ۱۹۹۵ و ۱۸ مارس ۲۰۰۰ اجلاس بلژیک و

۹ نوامبر ۲۰۰۲ «اجلاس مونیخ» اصلاحاتی را به همراه داشته است. مسائلی چون؛ استفاده از تکنولوژی‌های جدید، به کارگیری سایت‌های اینترنتی، تبلیغات حرفه‌ای، به کارگیری امضای دیجیتالی، تعیین دستمزد، افزایش توانایی‌ها و مهارت‌های حرفه‌ای، رعایت اصول وفاداری، صداقت، بی‌طرفی و استقلال و تعهد رعایت اسرار حرفه‌ای در همکاری‌های فرامرزی و... از جمله موضوعاتی است که در این سند به آن‌ها توجه شده است. حال سوال این است رعایت تعهد اسرار حرفه‌ای و محترمانه بودن - امتناع یا

افشاء :

«سردفتر ملزم به رعایت تعهد اسرار حرفه‌ای است. او باید در مکاتبات، نگهداری و آرشیو اسناد «کاغذی یا الکترونیکی» و مطابق موازین قانونی لازم‌الاجراء، رعایت محترمانه بودن آن‌ها را نماید. این تعهد به سردفتر، شرکای وی و همکارانش نیز بار می‌شود. زمانی که سردفتر گمان برد سندی که از او تقاضای تنظیم شده، می‌تواند مربوط به یکی از اعمال مجرمانه مذکور در منشور انجمن‌های حرفه‌ای اروپایی مصوب ۲۷ ژوئیه ۱۹۹۹ باشد، باید با رعایت کامل مقررات ملی، امتناع از تنظیم آن و یا اقدام به

انشای آن را مدنظر قرار دهد.»^۱ حال به منظور مبارزه با پولشویی و جلوگیری از تامین مالی تروریسم و نیز فراهم آوردن تمهیدات لازم برای اجرای مواد ۶ و ۷ قانون مبارزه با پولشویی (مصطفوب دوم بهمن ماه ۱۳۸۶ مجلس شورای اسلامی)، آئین نامه اجرایی قانون مبارزه با پولشویی موضوع تصویب نامه شماره ۱۳۸۸/۹/۱۴ ت ۱۸۱۴۳۴ ک مورخ وزیران عضو کار گروه تصویب آئین نامه های مربوط به قانون مبارزه با پولشویی و اصلاحات

^۱ - یوسفی محله، ابراهیم، «منشور انجمان‌های حرفه‌ای اروپایی برای مبارزه با جرایم سازمان یافته»، ماهنامه کانون، دی ماه ۱۳۸۶، ش. ۷۶، ص ۱۳۱.

بعدی آن و معیارهای بین المللی در زمینه مبارزه با پولشویی و تامین مالی تروریسم «دستور العمل مبارزه با پولشویی در دفاتر اسناد رسمی» را تصویب و ابلاغ نمود. در این دستور العمل شناسایی ارباب رجوع اعم حقیقی و حقوقی و داخلی و خارجی تاکید گردیده است و همچنین کلیه کارکنان دفاتر اسناد رسمی را موظف دانسته در صورت مشاهده معاملات و عملیات مشکوک مراتب را به سر دفتر گزارش داده تا سر دفتر موارد گزارش شده را از طریق سامانه به واحد اطلاعات مالی اطلاع دهد.

د: بانکها و موسسات مالی

بطور معمول بانک بنا بر حرفه ای که دارد به اسرار زیادی از مشتریان، و تعهدات مالی آن ها آگاهی پیدا می کند. از گذشته دور، «اسرار بانکی» در زمرة اسرار حرفه ای به شمار آمده اند. از نظر حقوقی رازداری حرفه ای تعهد اشخاصی است که در اجرای وظایف خود و یا به مناسبت آن، به وقایع شخصی افراد آگاهی پیدا کرده اند، مبنی براینکه آن را خارج از مواردی که قانون معین کرده، آشکار نسازند. و همان طور که در مشاغل قبلی نیز ذکر شد به نظر می رسد شغل بانکداری نیز از مشاغلی می باشد که شامل ماده ۶۴۸ قانون مجازات اسلامی و این بخش آن «اشخاص دیگری که به مناسبت شغل

خود و یا به مناسبت حرفه و ماموریت «دائمی و
یا موقت» در حالتی امین قرار می‌گیرند، و اینها
هم وظیفه دارند تا اسراری که نزد آنان گشوده
می‌شود، حفظ نمایند.^۱

۵: اسناد طبقه بندی شده و محرمانه

علاوه بر مشاغلی که در قانون و عرف،
صاحبان آن ملزم به حفظ اسرار مراجعه کنندگان
خود هستند قانونگذار ما اقدام به طبقه بندی اسناد
دولتی نمود و برای هر طبقه شرایط و ویژگیهایی
در نظر گرفت. طبق ماده ۱ قانون مجازات انتشار
و افشاء اسناد محرمانه و سری دولتی مصوب

^۱- زارع، جمالی، همان، ص ۳۰۲.

۱۳۵۳/۱۱/۲۹ «اسناد دولتی عبارتند از هر نوع نوشته یا اطلاعات ثبت یا ضبط شده مربوط به وظایف و فعالیتهای وزارتخانه‌ها و موسسات دولتی و...» در ذیل این ماده اسناد دولتی به دو دسته تقسیم می‌شوند: اسناد دولتی سری و اسناد دولتی محترمانه، اسناد سری اسنادی هستند که افشاری آن‌ها مغایر با مصالح دولت و یا مملکت باشد و اسناد دولتی محترمانه اسنادی است که افشاری آن‌ها مغایر با مصالح خاص اداری سازمان‌های دولتی باشد. برای ضمانت اجرای حفظ اسرار دولتی قانونگذار طبق ماده ۲ قانون مزبور مجازاتی به شرح ذیل در نظر گرفته است: «هر یک از کارکنان سازمان‌های دولتی که حسب

وظیفه، مامور حفظ اسناد سری و محرمانه دولتی بوده یا حسب وظیفه اسناد مزبور در اختیار او بوده و آن‌ها را انتشار داده یا افشاء نماید یا خارج از حدود وظیفه اداری در اختیار دیگران قرار دهد یا به هر نحو، دیگران را از مفاد آن‌ها مطلع سازد در مورد اسناد سری به حبس جنایی درجه دو از ۲ تا ۱۰ سال و در مورد اسناد محرمانه به حبس جنحه‌ای از ۶ ماه تا ۳ سال می‌شود...»^۱ و همچنین طبق ماده ۱۵۳ قانون آئین دادرسی کیفری جدید نیز «مقامات و ماموران وزارت‌تخانه‌ها، سازمان‌ها، ... مکلفند اسباب، ادله و اطلاعات

^۱- قانون مجازات انتشار و افشاء اسناد محرمانه و سری دولتی مصوب

راجع به جرم و آن قسمت از اوراق و اسناد و دفاتری را که مراجعه به آن ها برای تحقیق امر کیفری لازم است، به درخواست مرجع قضائی در دسترس آنان قرار دهنده، مگر در مورد اسناد سری و به کلی سری که این درخواست باید با موافقت رئیس قوه قضائیه باشد ...»^۱

مبحث دوم: تعریف رازداری بانکی

مشتریان بانک ها تمایل ندارند که اطلاعات مربوط به حساب ها، معاملات و مراودات بانکی آنان در اختیار دیگران قرار گیرد، زیرا ممکن است افشای این اطلاعات به مشتری صدمه بزنند، و در روابط تجاری و تعامل اجتماعی برای او

^۱ - قانون آین دادرسی کیفری ، مصوب ۱۴۹۲/۱۲/۴.

گران تمام شود. همین جنبه‌ها موجب شده تا حقوق دانان اسرار بانکی را از جمله رازهایی بدانند که افشاری آن‌ها «بدون رضایت مشتری» ممنوع است. در دوره کنونی که نقش بانک‌ها در زندگی اقتصادی، اجتماعی و کسب و کارها گسترش یافته و فناوری اطلاعات سرعت، مدت و امکانات ارائه خدمات بانکی را افزایش داده، اهمیت حفظ اسرار بانکی دو چندان است و جنبه دیگری نیز پیدا کرده است. اطلاعات مشتریان بانک در معرض خطر، سرقت اطلاعات و افشاء، از طریق گشايش غير قانونی شبکه اطلاعاتی بانک، با «نفوذ نفوذ گران»^۱ است. «فناوری‌های

نوین اطلاعات، همان طور که برای انجام امور راههای بهتر، سریع تر و کارآمدتری فراهم آورده اند، امکان سوء استفاده از فناوری برای سرقت یا افشاء اطلاعات را افزایش داده اند.^۱ از آنجا که همگام با توسعه روز افزون فناوری اطلاعات، ابزارها و شیوه های تهاجمی نیز به سرعت گسترش یافته و به توان تخصصی، پیچیدگی و تعداد نفوذ گران روز به روز افزوده می شود، می توان گفت بانک علاوه بر آنکه نباید اطلاعات مشتری را افشاء کند، وظیفه مراقبتی دیگری نیز دارد و آن حراست از حريم

^۱- سادوسکای ، جورج، و دیگران، راهنمای امنیت فناوری اطلاعات، شورای عالی اطلاع رسانی، مترجم، میردامادی، مهدی و دیگران، ۱۳۸۴، ص ۱۳.

خصوصی اطلاعاتی مشتری است. از این روست که امروزه گفته می شود فناوری اطلاعات و ارتباطات، قواعد سنتی حاکم بر رسیدگی های قضایی را دستخوش تحولات اساسی کرده است. افشای غیر منصفانه داده های تجاری و اقتصادی موجب نقض رقابت سالم اقتصادی و زیان مادی و معنوی تجاری می گردد. ممنوعیت افشای اطلاعات بانکی مشتریان، در عین حال یکی از نگرانی هایی است که در بحث اجرای قوانین پولشویی مطرح می گردد. «در عملیات شناسایی پولشویی و تبدیل پول کثیف به تمیز اشخاص متعددی به اطلاعات محرمانه مربوط به دارایی

مالی «مطالبات بانکی»، قراردادها، تضمین‌ها و دیگر اطلاعات و اسناد بانکی مربوط نیاز دارند.^۱

گفتار اول : مختصات رازداری بانکی

رازداری بانکی، یکی از اصول اساسی بانکداری در دنیای امروز است و می‌توان گفت که هیچ کشوری در دنیا وجود ندارد که رازداری بانکی را به‌طور اصولی مورد قبول قرار نداده باشد. به عبارت دیگر، «اختلافات میان کشورها در رابطه با رازداری بانکی، اختلاف در درجه و نه اختلاف در اصل مسئله است. با این حال، رازداری بانکی، قاعده‌ای مطلق و فارغ از استثناء نیست و در موارد متعددی بانک‌ها و

^۱- زارع، جمالی، همان، ص ۳۰۳.

موسسات اعتباری، مجاز یا حتی مکلف به افشاری اطلاعات مشتریان خود هستند.^۱ این استثنایات اگرچه از کشوری به کشور دیگر تفاوت می‌کند، اما در خصوص آن‌ها روندهای مشترکی نیز میان کشورها مشاهده می‌شود. حال با بررسی قواعد راجع به رازداری بانکی، نقش و تاثیر آن را در کمک به اعمال مجرمانه پولشویی خواهیم شناخت.

^۱ - قنبری، حمید «مرز رازداری بانکی در بانک‌ها»، روزنامه دنیای اقتصاد، انتشار ۹۳/۲/۴، ص ۱۲.